

---

## DR. HÜSEYİN KURT\* İLE SÖYLEŞİ

---

*Günümüz Amerika'sında İncil'den sonra en çok satan dinî eserin Mesnevî olduğu belirtilmektedir. Sizce bunun nedenleri nelerdir?*

İçinde bulunduğumuz yüzyılda, özellikle Batı toplumlarında her türlü teknolojik gelişme ve maddi imkânların sağlandığı halde, insanın iç huzurunu bir türlü elde edemediği görülmektedir. Her şeyi maddede arayan materyalist zihniyet, insanoğlunun mutluluğa sınırsız özgürlük ve maddi zenginlikle ulaşacağı vaadini vermiş, ancak insanlığa vaat ettiği huzuru hiç bir zaman sağlayamamıştır. Sınırsız özgürlük, insanların nefis ve arzularına esir düşmeleri ile neticelenmiş, tüketim ve haz kültürü insanların doyumsuzluğunu ve huzursuzluğunu daha da artırmıştır.

Teknolojik ve maddi kalkınmanın zirvesini yakalayan bu toplumlar, insanın rûhî bunalımlarına çözüm bulamamışlardır. Sevginin, şefkatin, sadakat ve manevi değerlerin yok olup gittiğini çok geç fark eden bu toplumlar, içlerindeki boşluk ve hayatın anlamsızlığı karşısında varoluş sebeplerini sorgulamaya başlamışlardır.

Tasavvufun metafizikten psikolojiye, sanattan toplum yaşamına varıncaya kadar çok geniş bir alanda söz sahibi olması, onun Batı dünyasında ilgi odağı olmasına yol açmıştır. Tasavvufun sûreti ihmal etmeden öze yaptığı vurgu, birçok coğrafyada olduğu gibi Batı'da da tasavvufa olan ilginin artmasında önemli bir sebeptir. Mevlana'ya yönelimde tasavvufun deruni yapısının, evrensel değerlere ve insana yaptığı vurgunun önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz.

Mevlânâ'ya ilgi duyan insanlar, birbirinden farklı motivasyonlara sahiptirler. Kimileri semâ âyinine ilgi duymakta, kimileri evrensel değerlere ve insana yapmış olduğu vurgudan etkilenmekte, kimileri ilmî bir merakla Mevlânâ'yı derinlemesine araştırmakta, kimileri ise tüm bu basamakların ötesine geçerek İslam'la tanışmaktadır. Mevlânâ'ya olan ilgiyi şu şekilde kategorize edebiliriz:

---

\* Dr., Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

**Mistik Tecrübe:** Batı insanın Mevlana'ya ilgi duymasında spiritüel boyut etkili olmuştur. Yahudilik ve Hıristiyanlıkta olduğu gibi İslam'da da dinin spiritüel boyutuna vurgu yapılır. Sûfi literatüründe geçmiş peygamberlere yer verildiği gibi Mesnevî'de Hz. İsa'nın misyonu ve onun kişiliği ile ilgili kıssalara yer verilmesi, Hıristiyan kültüründen olan insanların dikkatini çekmektedir. Mesnevî'de Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında tartışma konusu olan meseleler yerine Hz. İsa'nın misyonu, Allah'a olan imanın kazandırdıkları üzerinde durulmaktadır. Mevlana'yı inceleyen Batılılar, kendi kültüründe aşına oldukları konuların bu eserlerde ele alındığını görünce, kendilerini Mevlânâ'ya daha yakın hissetmekte, eserlerine olan ilgileri daha da artmaktadır.

**Anlam Arayışı:** Batı insanı, hayatın anlamsızlığı karşısında içindeki boşluğu doldurmak için anlam arayışına girdiğinde, daha çok insanın iç dünyasına hitap eden akımlara yönelmişlerdir. Ritüel ve kurallarıyla öne çıkan Katolik ve Ortodoks Hıristiyan kültüründe yetişen bu kişilere, aşk ve sevgi gibi insanın iç dünyasına hitap eden unsurların yoğun olarak vurgulandığı Mevlana'nın samimi söylemleri son derece etkili olmuştur.

**Olumlu Benlik Algısı ve Kendini Tanıma:** Mevlânâ, eserlerinde kişinin kendi benliğini tanıması ve keşfetmesine yönelik ibretli hikâyeler anlatır. Anlatmış olduğu bu hikâyelerle, insanın kişilik ve karakterini tanımak suretiyle problemlerin üstesinden gelebileceğini anlatmak istemiştir. Bu konu ile ilgili olarak Mesnevî'sinde horoz, köpek, katır ve ata sahip olan bir kişinin hikâyesini anlatır. Hz. Musa'ya gelen bir kişi, kendisine bu hayvanların dilini öğretmesi için yalvarır ve bu ehli hayvanların dilini kendisine öğretmesi için Hz. Musa'yı ikna eder ve bunların dillerini öğrenir. Bir gün horozun köpeğe, atın bir gün sonra öleceğini söylediğine şahit olur. Bunu duyan sahibi çarçabuk o akşam atı satar. Ertesi gün horoz köpeğe katırın da öleceğini söyler. Bunu duyan sahibi katırın da satar. Bir gün sonra kölenin de öleceğini söyleyen horozu duyan kişi derhal köleyi de satar. Hayvanlarını satarak bela ve musibetlerden kurtulduğu için sevinçli olan adam yine bir gün horozun dediklerine kulak misafiri olur ve kendilerinin sahibi oldukları efendilerinin de öleceğini söylediğini işitir. Bunu duyan adam hemen Hz. Musa'ya koşarak kendisini kurtarması için yalvarır. Hz. Musa ise bu adama şu cevabı verir: "Şimdi git kendini sat ve kurtar"

Mevlânâ, bu hikaye ile insanın ben-merkezci bir kişinin karakterini açığa çıkartmak istemiştir. İnsanoğlunun temel tabiatında çaresizliğin ve güvensizliğin bir sonucu olarak servet ve güce başvurduğunu ve insanî ilişkilerde bunu kullandığını dile getirmek istemektedir. Tasavvuf, aynı zamanda iç gözlem yoluyla insanın kendi nefesine yönelmesine, kendi iç dünyasının derinliklerini keşfetmesine ve kendini gerçekleştirmesine imkân sağlayan önemli bir kontrol

mekanizmasıdır.

**Mûsikî ve Semâ:** Semâ, sadece birtakım motiflerden ibaret olmayıp, birçok anlamları ifade eden motiflere sahiptir. Mûsikî ve raks, insan ruhuna tesir eden önemli unsurlardan birisidir. Sûfiler tarafından benimsenmiş olan semâ, insanı Allah'a yaklaştıran ve ona vecd ile yükselten bir irşad vasıtası olarak kabul edilir.

Mûsikî ve din birbirleriyle yakından ilişkilidir. Çoğu dinlerin ibadetlerinde müzik önemli bir yere sahiptir. Müzik, sadece dini pratiklerin yapılmasında yer almaz, aynı zamanda büyük törenlerde, savaşlarda ve ortak olarak yapılan diğer aktivitelerde bulunur. Müzik ve raks, ruh dinginliğinin yanında, kimi zaman trans, kimi zaman duygu yoğunluğunun yaşanmasıyla, grup üyelerine birlik duygusu kazandırır.

**Aşk ve Sevgi:** Mevlânâ'nın en çok vurgu yaptığı iki önemli konu aşk ve sevgidir. O, aşk ve sevgiyi dar anlamıyla ele almamaktadır. Mevlânâ'ya göre sevgi, aç gözlülüğü ve rekabeti engelleyen, nevroz ve kıskançlığı ortadan kaldıran önemli bir tedavi aracıdır. Sevmenin varoluş düzeyleri küçüklere merhamet, fakirlere karşı cömertlik, dostlara karşı samimiyet ve güven, cana yakın ve uyumlu eşe arkadaşlık etmek gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkar.

Mevlânâ'ya göre aşk, ihtimam, ilgi ve samimiyetin bir bütün olarak ifade edilmesinden ibarettir. O aşkı, aynı zamanda kâinat ve insanda çatışan gerçek güçlerin bir sonucu olduğunu kabul eder ve tüm olumsuz duyguları, duygusal bozuklukları ve farklılıkları sağlıklı bir davranışa dönüştüren bir iksir olarak görür.

Ferdietçi bir toplumda yetişen Batılılar, kendilerini bütünleştirebilecekleri bir kişi veya gruba bağlanma ihtiyacı duymaktadırlar. Kalabalıklar içerisinde yalnız kalan bu insanlar, her şeyin menfaat ve rekabete dayalı olduğu bir toplum hayatının etkisinden kurtulup, Mevlana'nın karşılıksız sevgi ve gönülden bağlanma çağrısı ile iç huzuru yakalamaya çalışmaktadırlar. Mevlana'nın çağrısı ile Müslüman olan bazı insanlar, İslam'daki din kardeşliği duygusunu da derinden yaşama imkânını elde etmişlerdir.

Tüketim kültürünün hakim olduğu Batı toplumlarında modern teknoloji, sahte değerler ve menfaatler üretmek için kullanılmıştır. İnsanın kendisi teknoloji ürünlerinin yanında değersizleşmiştir. İnsandan daha çok teknolojiye ve onun ürünlerine değer verilmeye, insanın mükemmelliği görmezlikten gelmeye başlanmıştır. Ancak, aradan birkaç on yıl geçtikten sonra gelen genç nesil, üretilmiş malların gerekli, ancak mutlu olmak için yeterli olmadığını, bundan dolayı maddi rahatlığa tepki göstermeye başlamıştır.

Mevlana, mûsikîsiyle gönle ve kulağa, semâsiyle göze, şiiriyle edebî zevke, sözleriyle kalbe, samimiyeti ile davranışlara hitap eden çok yönlü bir özelliğe sahiptir. Milyonların kalbini fethetmede her şeyden önce etkili olan husus, herhalde onun bir Allah dostu olmasında aranmalıdır.

Mevlânâ'nın sözlerinin etkileyciliği o derece ileridir ki, Mevlânâ'nın düşünce esasını kabul etmeyenler bile kendi duygu dünyalarına hitap eden birkaç kelimeyi Mevlânâ'dan duyduklarında inanılmaz bir teslimiyet içine girebiliyorlar. Mevlânâ'nın sözlerindeki bu duygu ve ifadeler yüreklere hitap ettiğinden her kesimden insan kendinden bir şeyler bulmaktadır. Bu sözlerin adeta kendi duygularının ifadesi olduğunu hissetmektedir. Mevlânâ bunu şu şekilde ifade eder:

*Yetmiş iki milletten insan sırrını bizden dinler.  
Biz, bir perde ile yüzlerce ses çıkaran bir neyiz.*

Yine Mevlânâ'nın kendi ifadesiyle, her milletten insanlarla dost olmuş, fakirle zenginle oturmuş ve onlarla hemhal olmuştur. İşte onun sözlerinin etkileyciliğini bu noktada aramak gerekmektedir.

İşte modern hayatın getirdiği nimetlere mukâbil, biyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasıyla tatmin olmayan, acımasız rekâbetler içerisinde basit bir tüketim aracı olmayı kabullenemeyen, dahası hayatın derin anlamını arayan ve içinde buldukları mânevi boşluğu doldurmak isteyenler, akın akın Hz. Mevlânâ'nın bütün insanlığı kucaklayan fikirlerine, engin sevgi ve hoşgörüsüne doğru koşmakta; onun manevi huzuruna gelmekte; semazenlerin vecd içindeki dönüşlerine gönülleriyle iştirak ederek ruhlarını yıkamaya çalışmaktadırlar.

Mevlânâ'nın tarihin her döneminde feyz alınmış seçkin ve yol gösterici fikirlerine, bütün insanlık olarak bugün her zamankinden daha fazla ihtiyacımız olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Maddî refaha, bilim ve teknolojideki baş döndürücü gelişmelere karşılık, dünyanın pek çok yerinde çatışmaların devam ettiği; açlık ve sefâletin hüküm sürdüğü; huzursuzlukların, haksızlık ve adaletsizliklerin büyük boyutlara ulaştığı günümüzde insanlık, gittikçe ağırlaşan ve çözümünü güçleşen sorunlarını çözme şansına, ancak Mevlânâ gibi insan ruhunun derinliklerini keşfeden ve evrensel gerçeklikleri yakalayabilen fikir ve gönül adamlarının kılavuzluğunda sahip olabileceklerdir.

*Sizce Mevlânâ'nın günümüz insanına vermek istediği temel mesajlar nelerdir?*

Mevlana'nın eserleri, birbirleri ilişkili ve bütünlük içinde olan ahlak, hikmet, estetik, edebiyat, sanat ve mûsiki gibi çoklu unsurların bir arada bulundu-

ğu zengin bir cevher özelliğine sahiptir. Her tür imkâna rağmen içindeki boşluğu bir türlü dolduramayan, estetik zevkleri güçlü olan insanlar, Mevlana'da kendilerinden bir şey bulmakta, iç dünyaları ile bunu örtüştürmekte ve ona bağlanmaktadırlar.

Mutasavvıf, şair ve aynı zamanda semazen olan Mevlânâ yazdığı her satırda, oluşturduğu şiirde ve her davranışında aşk ve sevgiden bahsetmiştir. Mevlânâ'ya göre sevgi, insanı hayata bağlayan ve onu yüce yaratıcısına ulaştıran bir yoldur. İçinde yaşadığı topluma sevgi ve hoşgörü ile yaklaşan Mevlânâ, toplumsal statülerin geçici olduğunu, asıl önemli olanın insanlık olduğunu hatırlatmıştır. Toplumdaki fakir ve yoksullarla dostluk kurduğu gibi, dönemin sultan ve aristokrat tabakası ile de diyalog kurabilmiştir. Ayrıca farklı mezhep ve inancı benimseyen kişilerle de yakın ilişkiler içinde olmuş ve onların da gönül sultanı olmuştur.

Mevlânâ için esas mesele insandır. Mevlânâ'ya göre insanı sevmek Allah'ı sevmektir. Mevlânâ, edindiği deneyimleri sentezleyerek insanın özüne varır. İnsana yaklaşırken de sevgi dilini kullanır. Özü sevgidir. Çünkü insanı insan yapan tek değer sevgidir. Mevlânâ insanı kusurlarıyla, günahlarıyla ve sevaplarıyla kabul eder.

*Sevgiyle acılar tatlılaşır, sevgiyle bakırlar altın olur.  
Sevgiyle tortular berraklaşır; sevgiyle dertler şifa bulur.  
Sevgiyle ölümler dirilir, sevgiyle padişahlar kul olur.  
Bu sevgi de bilgi sonucu oluşur.*

Mevlânâ ayrılık, gayrilik, bölücülük yapmanı kabul etmez ve böylesi kişiler bizden değildir der.

*"Beri gel daha beri; bu yol vuruculuk nereye dek böyle; bu kavga, gürültü, bu hır gür nereye dek böyle? Sen bensin, ben benim işte."*

Mevlânâ hiç ayırım gözetmeksizin insanları birliğe, kardeşliğe çağırır. İnsanı kendi halinde bırakmaz, topluluğa karıştırır. Kim olursa olsun birliğe dahil olmaya çağırır. Bu daveti yaparken de esas kabul ettiği İslam'dan asla ayrılmaz. İslam kelime anlamı olarak da sevgi ve barışı sembolize eder. Mevlânâ'nın çağırıldığı merkez de sevgi ve barıştır. Bir pergel misali bir ayağı İslam'da sabit dururken 72 milleti dolaşır. Toplumdaki kardeşliğin oluşmasında inanç ve maneviyatın önemi üzerinde durur, bunun oluşması için de sevgiyi esas kabul eder. Toplumsal barışı ve hoşgörüyü sağlamak için güzel reçeteler sunar. Sevgi tohumlarının toplumda yeşermesi için herkesin kabul edeceği projeler üretir. Sunduğu bu reçete ve projeler her kesimden insanın beğenisini kabul ettiği için

de insanlar üzerinde çok az kişiye nasip olacak bir etki bırakmış bir şahsiyettir.

*“Sevgüsiyle hoş geçinen sevgülsiz kalmaz, müşteri ile iyi anlaşılan iflas etmez. Ay geceden ürkmeydiği için parlak kaldı, gül dikenle uyduğu için o güzel kokuyu elde etti.”*

Mevlânâ'nın sevgi ve hoşgörüle kurutmaya çalıştığı ırkçılık, haksız yere can alma, kin ve nefret tohumları ne yazık ki günümüzde özellikle Ortadoğu'da varlığını sürdürmektedir. Haksız yere insan kanı akıtılmaktadır. Bugün dünyanın birçok yerinde varlığını sürdüren ve insanlık için yüz kızartıcı olan şiddet, hoşgörüsüzlük, sömürgecilik, ırkçılık vb. olumsuzluklara karşı Mevlânâ'nın barışçı, sevgi dolu ve hoşgörü düşüncesi hakkıyla benimsenip uygulanırsa evrensel barışın sağlanacağı, insanların daha huzurlu bir yaşam sürdürecekleri şüphesizdir. Özellikle terör ve savaşın yoğun bir şekilde yaşandığı şu günlerde Mevlânâ düşüncesinin önemi daha çok öne çıkmaktadır.

*Mevlânâ'yı diğer Müslüman âlimlerden ayıran ve mesajının bu kadar geniş kitlelere ulaşmasında etkili olan faktörler hakkındaki değerlendirmeniz nedir?*

Mevlânâ'yı ayrıcalıklı kılan ve onun mesajının bu kadar geniş kitlelere ulaşmasında etkili olan faktörlerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Mevlânâ'nın etkisinin nedenlerinden biri, çeşitli bilim dallarına olan geniş ve derin hakimiyetidir. Mevlânâ âlim olmasının yanında aynı zamanda arif, fakih, vaiz, filozof vasıflarını da taşımaktadır. Mevlânâ örneğin felsefeyi kabul etmemekle birlikte felsefeyi en iyi şekilde bilmekte ve bunu eserlerinde kullanmaktadır. Felsefi konuları en güzel bir şekilde irdelemekte ve düşüncelerini bu yolla ifade etmektedir.

b) Mevlânâ'nın düşünce deryası çok derin olmasına rağmen, konuları anlatıştaki üslubu çok basit düzeydeki insanların bile rahatlıkla anlayacağı şekildedir. En anlaşılabilir ve girift konuları bile insanların anlayacağı şekilde anlatmıştır. Bunu özellikle Mesnevî'deki hikâyelerde görmek mümkündür. Çok yüksek bir noktada bulunup da en alt seviyede görünmek çok zor bir durumdur. Ancak Mevlânâ bunu rahatlıkla göstermiştir. Mevlânâ'da olup da başkalarında olmayan en önemli özelliklerden birisi de budur. Filozofların içinden çıkılmaz hale getirdikleri kimi konuları Mevlânâ o derece güzel, basit ve anlaşılır bir dille ifade etmektedir ki, filozofları bile şaşkına çevirmektedir. Bu tür konuları Mevlânâ çeşitli örnek ve delillerle anlaşılır hale getirmektedir.

*“Bağları kopar ve hür ol ey oğul! Ne zamana kadar altın ve gümüşün kölesi olcağsın.”*

c) Mevlânâ gerçeği hâl ve gönül diliyle, aşk ve coşku ile söyler. Söyledikleri hep yenidir. Bunu kendisi de şöyle ifade etmektedir:

*“Şu gerçeği can kulağınla dinle, ta ki su ve çamurdan tamamen sıyrılabilesin.”*  
*“Söylediklerim hiçbir zaman eskimez ve hep yenidir. Zira gönül eskimez ve hep yenidir.”*

Mevlânâ yüreğinden konuşmuştur. Düşüncelerini yüreğinin derinliklerinden hissederek ve yaşarak dışa yansıtmıştır.

d) Mevlânâ düşüncelerini ifade ederken ne söylediğinin bilincinde olup konuya vakıftır. Zaman zaman çok derin bir konuyu anlatırken çok basit hikâyelerden hatta okuyucunun zihnini tırmandırıcı şekilde misallerden yararlanmıştı. Konunun anlaşılması için bu tür hikâyeleri anlatmakta bir sakınca görmemiştir. Mevlânâ hikaye dilini çok güzel kullanmıştır. Konuları anlatırken tabiri caizse taşı tam gediğini oturtmuştur. Önemli konuları çok basit hikâyelerle anlatmış ve bu hikâyeler adeta bir vecize halini almıştır.

e) Mevlânâ'nın sözlerindeki etkileyicinin en önemli nedenlerinden birisi de en önemli konuları hiçbir zorluğa girmeksizin basit bir dille anlatıyor olmasıdır. İnsanın Allah ile ilişkisi, insanın insanla ilişkisi vb. insani ve felsefi konuları çok sade ve anlaşılır bir dille anlatmaktadır. Oysa filozoflar ve kelimacılar bu tür konuları dallandırıp budaklandırarak ve sanki ilk defa kendileri söylüyormuş gibi anlatırlar. Mevlânâ'ya göre konular çok basittir. Bu basitlik, konuların basit olduğu anlamında değildir. Aksine konunun üstesinden gelmek Mevlânâ'ya göre basittir. Bununla birlikte Mevlânâ, bu konuları o kadar sade ve basit şekilde anlatırken yine de kendisini yetersiz görür ve Allah'tan bilgisini arttırmasını diler. Kendisine verilenin denizden bir damla olduğunu ve daha fazla bir şey yapamadığından yakınır.

f) Mevlânâ'nın sözleri, insanın dünyevileşmesi sonucu kaybolmuş duygu ve düşüncelerini büyük bir maharet ve zarafetle dışarı çıkarıyor ve insanı iç âlemine doğru yönlendiriyor. İnsan, Mevlânâ'nın sözlerini okuyunca tüm bu anlatılan güzellikleri iç dünyasında hissedebiliyor. Mevlânâ bu yönüyle diğer ariflerin ve şairlerin önüne geçiyor. Mevlânâ, insanları iç âleme doğru yönlendirirken de yalnız bırakmıyor. İnsanı, kendi iç âleminde bulunan güzelliklere yönlendirdiğinde onlardan söylediklerine iyice kulak verilmesini ve hayallerini diri tutmalarını, bu iç alemde mutluluğun yolunun olduğunu dile getirmektedir. Mevlânâ, etkileyici sözleriyle insanı kendine döndürmekte, kendi benliğine yönlendirmekte ve “şimdi anla, içindeki güzellikler denizinin farkına var, kendisine bağışlanmış olan iç güzellikleri kavra” şeklinde uyarmaktadır. Ve insana şu hitabı yapmaktadır:

*“Ben seni kalelerin doruğuna çıkardım, bundan sonra da sen kendi içinden oku.”*

g) Mevlânâ’da ümitsizliğe asla yer yoktur. Gücü yettiği oranda ümitsizliği insan gönlünden yok etmeye çalışır. İnsanın Allah’ın katında şerefli bir varlık olduğundan yola çıkarak Allah’tan ümit kesemeyeceği, en umutsuz anlarda bile bir çıkış yolunun olduğunu örneklerle gösterir ve insanı buna ikna eder. İnsanın benliğini yok eden haset, kin, bencillik, kıskançlık vb. kötü vasıfları terk etmeye çağırır. Bunlar terk edildiğinde güzellik yolu açılır. Çeşitli ayet, hadis, salihlerin sözlerinden örnekleri güzel hikâyelerle süsleyerek, insanı en güzele doğru sürükler. Diğer yandan da ümitsizliğe düşüp de sonları kötü olan örnekler verir ve okuyucuyu bu tür bir düşünceye girmekten sakındırır.

h) İnsanın madde ile mânâ âlemi arasındaki durakta Mevlânâ’nın kişiyi maddeden arındırıp manaya yaklaştırmasında sergilediği olağanüstü beceri, onun insan üzerindeki etkisini daha anlaşılır kılmaktadır. Dillendirdiği hikayelerde kişiyi maddi âlemden arındırıp kendi iç alemine yönlendirmesi, Mevlânâ’yı okuyucu üzerinde etkili kılmaktadır. Ayrıca Mevlânâ, her zaman barışı ve hoşgörüyü savunmaktadır. En azılı düşmanları bile karşı karşıya geldiğinde barışçı ifadeleriyle yumuşatabilir sözler ifade etmektedir.

ı) Mevlânâ’nın söylemleri her zaman yeni olma özelliğine sahiptir. Mevlânâ yenilikçi bir kişiliğe sahiptir ve eskiye asla tenezzül etmemiştir. Hem kendisi yeni olmuş hem de muhatabına yeni olmayı öğütlemiştir:

*“Her an dünya yenilenir. Fakat biz, dünyayı öylece durur gördüğümüzden bu yenilenmeden haberdar değiliz.*

*Ömür ırmak misali yeniden yeniye akıp gider. Bedende ise bir devamlılık görülür.”*

Onun, sekiz yüz yıl önce söylemiş oldukları ile bugün insanlığın karşı karşıya bulunduğu çıkmazlar aynıdır. Mevlânâ’nın göstermiş olduğu hal çareleri de bugünün hastalıklarına birebir ilaçtır. Zaten insanoğluna sunulmuş olan bütün nimetlerde bir yenilik vardır. Ortaya çıkan sorunlar da insanın eskiye olan bağlılığından kaynaklanmaktadır. Mevlânâ bu çıkmazdan kurtulmak için insanı her zaman yeni olmaya ve yeniliğe açık olmaya davet etmektedir. Mevlânâ’nın kendi ifadesiyle, “Yeni görmek için yeni ol”.

Yine Mevlânâ’ya göre, en üstün ve en değerli konu bile, defalarca aynı tarzda tekrarlanacak olsa insanı olgunlaştırmaktan uzak olur ve bıkkınlık verir. Eski konu bile olsa yeni ifadelerle ve yeni bir tarzla muhataba sunulmalıdır.

*Mevlânâ’nın İslâmî kimliğinin kimi çevrelerde belirginliğini kaybetmesi sizce neden kaynaklanmaktadır?*

Mevlânâ’nın esas kimliğini teşkil eden değer Kur’an ve sünnettir. Bunu



onun eserlerinde açıkça görmekteyiz. Bu İslâmi kimliğini görmezlikten gelmek, onu anlamamak veya yanlış anlamaktır. Bazı sözlerinden nemalanarak onu bu esas kimliğinden başka bir şekilde tanıtmak, İslâm'ı yozlaştırmak isteyen bazı art niyetli kişilerin işi olabilir.

*Özellikle Batı dünyasında ve ülkemizdeki bazı çalışmalarda İslamî kimliğinden soyutlanan Mevlânâ imgeleri hakkında yorumunuz nedir?*

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Mevlâna'yı İslâmi kimliğinden soyutlayıp, onu sırf hümanist bir düşünür ve şair olarak lanse etmek, İslâm'a zarar vermek isteyen bazı çevrelerin kötü niyetli girişimleridir. Bu çalışmalar hiçbir zaman başarıya ulaşamayacaktır.

*Mevlânâ ve düşüncesinin günümüz insanına yeterince aktarılabilirdiği kanaatinde misiniz? Bunun yapılabilirliği konusundaki önerileriniz nelerdir?*

Mevlânâ ve onun düşüncesinin günümüz insanına yeterince aktarılabilirdiği kanaatinde değilim. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Öncelikle onun fikirlerinin aktarılacağı hürriyet ortamı yeterli bir seviyeye ulaşamamıştır. Örgün ve yaygın eğitimde değişik programlarla onun düşünceleri insanımıza daha iyi ulaştırılabilir. İlköğretimden üniversiteye kadar bu programlar geliştirilebilir. Özellikle üniversitelerde kurulacak Mevlâna kürsüleri ve araştırma merkezleri, onun düşüncelerini ilmi platformlara taşınması açısından önemlidir.

*Günümüzde tartışılan "ılımlı İslâm" yorumu size göre pratik gerçekliği olan bir değerlendirme midir? Bu yorumun temellendirilmesinde ismi geçen Mevlânâ ve sûfî gelenek size göre ne kadar bu yoruma izin vermektedir?*

"İlimli İslâm" tabiri genelde tasavvufi hareketler için kullanılsa da, İslâm'ın özünde olan bir kavramdır. İslâm dini zaten sertlikten uzak, ılımlı, yumuşak, hoşgörülü, barışçı ve güler yüzlüdür. Ayrıca bir "ılımlı" ifadesine gerek yoktur. Bu tabirle içi boşaltılmış ve tavizkâr bir İslâm modeli öngörülüyorsa bu büyük bir hata olur. Sûfî gelenekte böyle bir İslâm anlayışına yer yoktur. Sûfî gelenekten gelen Mevlâna da İslâm'ın özüne, Kur'an ve sünnete sıkı sıkıya bağlı kalmış ve insanlara bu kaynaklardan aldığı feyzleri aktarmıştır. Yani durum yeni bir yorum ve dilden ibarettir. O, zamanın şartlarına ve ihtiyacına göre İslâm'ı yeniden yorumlamış ve insanlara bu güzellikleri yeni bir dille, üslupla sunma gayretinde olmuştur.

*İslam Dünyasında Mevlânâ ve sûfî geleneğın sevgi ve hoşgörüye dayalı İslâm anlayışı yerine “el-kaide İslâm’ının” geniş yankı bulmasının nedenleri nelerdir?*

İslam Dünyasında sûfî geleneğın sevgi ve hoşgörüye dayalı İslâm anlayışı, sanıldığı gibi radikal bir hareket olan el-kaide İslâm’ından daha az bir etkiye sahip değildir. Aksine sûfî gelenek belki daha çok kitleleri etkilemektedir. “el-kaide İslâm’ının” geniş yankı bulmasının nedeni, yaptığı aşırı ve yanlış hareketler ve çıkardığı olaylar neticesinde basın-yayın yoluyla daima gündemde kalmasından dolayıdır. Bu radikal hareketlerin şimdiye kadar İslâm’a ve Müslümanlara hiçbir katkısı olmamıştır. Sûfî geleneğın böyle kötü bir reklama ihtiyacı yoktur.

*2007 yılının Unesco tarafından bir kez daha Dünya Mevlânâ yılı ilan edilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz. Bu bağlamda bu yılki Mevlânâ etkinliklerini yeterli buluyor musunuz?*

Bu, insanlık adına onur verici bir gelişmedir. İnsanlık artık bazı doğrularda ve gerçeklerde birleşebilmektedir. Bu, insanın özünde olan bir durumdur. İnsan bu öze yaklaştıkça İslâm’a da yaklaşacaktır. 2007 Mevlâna yılında dünyada birçok etkinlik yapılsa da bunların etkisi sınırlı kalmıştır. Özellikle ülkemizdeki programlar yeterli olmamıştır. Bu alandaki çalışmalar artarak devam etmelidir.

*Dünya Mevlânâ yılında ülkemizde ve Dünya’nın çeşitli merkezlerinde gerçekleştirilen çeşitli etkinliklere rağmen Diyanet İşleri Başkanlığının bu konudaki çekimserliğini neye bağlıyorsunuz?*

Diyanet İşleri Başkanlığı, Sünnî İslâm’ı koruma adına öteden beri tasavvuf geleneğine ve cemaatlere pek sıcak bakmamıştır. Bu daha çok Diyanetin resmi statüsünden kaynaklanan bir durumdur. Diyanetin özerk ve bağımsız bir yapıya kavuşmasıyla bu sorun da ortadan kalkacaktır.

*İhtida olaylarında daha etkin olması gereken Kelam geleneği yerine Mevlânâ ve İbnü’l-Arabî gibi sûfîlerin daha etkili olmasını nasıl değerlendirirsiniz?*

Yirminci yüzyılda Batı’da daha çok insanın tasavvufa ve Mevlânâ’ya yöneldiklerini görmekteyiz. Bu yönelimde, hem Batı insanının içinde olduğu durumun, hem de tasavvufun etkili olduğunu söylememiz mümkündür. Kurumsal dinlerin birer doğma ve ritüel haline geldiği, inanç estetiğinin ve derûnî güzelliklerin dinden sapma olarak kabul edildiği bir dönemde, kendine has cazibesıyla sureti ihmal etmeden öze vurgu yapan tasavvuf geleneği, arayış

içinde olan insanları kendine cezb eden bir güç olmuştur.

Dinlerin daha çok dogma ve ritüel olarak algılandığı bir dönemde, kişiye ruh güzelliği, estetik ve manevi değerleriyle öne çıkan tasavvuf farklı kesimlerin ilgisine mazhar olmuştur. Bütün tasavvuf gruplarında olmasa da bunların birçoğunda metafizik insan anlayışını, sevgiyi, sezgiyi, mûsikîyi, görsel sanatları ve şiiri görmek mümkündür. Amerikalı yahut bir Avrupalı için bir kelimacının veya fakihin çok fazla cazibesi olmazken, Mevlana ve İbn Arabî gibi mutasavvıfların İslam'ın özü ile ilgili sevgi, kardeşlik, rahmet ve merhamet gibi mesajları, onlara daha cazip ve etkileyici gelmektedir.

Daha çok bireyciliğin öne çıktığı Batı toplumlarında sevgisizlik, ıstırap, değersizlik, hayattan zevk almama, terk edilmişlik hissi vb. problemlere çok sık rastlamak mümkündür. Sevgiye susamış, karşılıksız yardım ve merhamet duygusunu çoktan yitirmiş bu insanlar, Mevlânâ'nın samimi bir şekilde dile getirdiği aşk ve sevgi yüklü sözlerine hayran kalmışlardır.

Avrupalı entelektüellerin tasavvuftan etkilenmelerinde, Müslüman Doğu'ya ait hikmete dayalı hayat modeli ve duyular üstü gerçekliğin cazibesinin de önemli etkisi söz konusudur.

Aynı zamanda tasavvuf, kişinin Tanrıyla doğrudan ilişki kurma imkânını sunar. İngiltere'de yapılan bir araştırmada, İslam'ı seçen 70 İngiliz mühtedinin % 33'ü tasavvuf yoluyla Müslüman olmuştur.

Günümüzde Batı toplumu, psiko-sosyal bir bunalımla karşı karşıya kalmıştır. Bu bunalımın temelinde "ontolojik güvenlik ve ontolojik yabancılaşma" ile "epistemolojik bunalım" yatmaktadır. Günümüzde akıl, bilim ve ilerleme ilişkisinin epistemolojik anlamı kalmamıştır. Batı toplumu, pozitivism, akılcılık ve bireyciliğin ortaya çıkardığı problemlere çözüm üretememiştir. İçine düşülen bunalım ve problemlerin halledilmesine yönelik olarak tasavvuf, insanlığa kuşatıcı evrensel çözüm önerileri sunmaktadır.